

ÇEVRENİN KORUNMASI

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمَلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
Allah'ın buyruklarını umursamayan şu insanların kendi tercihleri ile yaptıkları işler yüzünden karada ve denizde (bütün dünyada) bozukluk ortaya çıktı, nizam bozuldu. Doğru yola ve isabetli tutuma dönme fırsatı vermek için, Allah, yaptıklarının bazı kötü neticelerini onlara tattırır.

(Rûm, 41)

Muhterem Müslümanlar! Hutbemizin konusu, “Çevrenin Korunması” dır.

Kur'an-ı Kerim her meselede olduğu gibi insanın çevresi ve bu çevrenin korunması, imar edilmesi ve gelecek nesillere bir emanet olarak bırakılması için evrensel prensipler ortaya koymuştur. Kur'an'a bütüncül bakıldığında onun adeta konuşan bir kâinat, yazılı bir tabiat olduğu görülür. **Bu nedenle, doğayı tahrif etmenin kutsal kitapları tahrif etmek gibi günah olduğu ifade edilir.**

“Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.” (Kamer suresi 49). “Göğü Allah yükseltti ve mizanı O koydu, sakın dengeyi bozmayınız!” buyurur. (Rahmân, 7-8) Bu ilahi emri dinlemeyen insanlar zararı kendileri çekerler.

Kur'an-ı Kerim; ekolojik dengede küçük büyük her şeyin, Allah'ın varlığına delil olduğunu ifade ederek: “Allah gerçeği açıklamak için bir sivrisineği, hatta onun ötesinde olan bir şeyi misal getirmekten çekinmez...” buyurur. (Bakara, 2/26) Allah (c.c.) sivri sinek gibi küçük bir varlık üzerinden

örnek vererek, **küçük varlıkların önemini, hepsinin yüce yaratıcının elinden çıkmış çok değerli sanat eserleri olduğunu** ve düşünen insanlar için derin ibretler içerdiğini vurgular.

Kur'an; insanla arkadaşlık kuran ve ona refakat eden bir köpeği bile Ashâb-ı Kehf'in fertleri arasında saymıştır. Bu o hayvana **bir nesne değil, bir özne gibi değer verme** şeklinde anlaşılabilir. Hazreti Salih'in devesi, Hazreti Süleyman'ın Hüthüt kuşu ve karıncayla konuşması, Hazreti Davud'la beraber kuşların zikretmesi, insan hayvan dayanışmasının zirvesini ifade eder. Bu cümleden olarak Kur'an-ı azimüşşan, hayvan türlerinin insanlar gibi birer ümmet olduklarını şu ayeti ile vurgular: “Hem yerde hareket eden hiçbir canlı, kanatlarıyla uçan hiç bir kuş türü yoktur ki **sizin gibi birer ümmet teşkil etmesinler...**” (*En'am, 6/38*) Bu ayette geçen ‘**ümmet**’ kavramı, hayvanların ekolojik dengede vazgeçilmez bir unsur olduklarını beyan eder.

Çevre problemlerinin kaynaklarından birisinin **aşırı tüketicilik ve israf olduğunu** göz önüne aldığımızda, Kur'an-ı Kerim'in insanlara verdiği şu nasihatlerin önemi daha iyi anlaşılır: “...Yiyin, için fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri asla sevmez.” (*A'raf, 7/31*)

Kur'an yeryüzünü beşiğe benzetmiş ve bu beşikte sallanan mahlukat yavrularının, canlı cansız bitki, hayvan **hepsinin birer kardeş olduklarını** vurgulamış ve kâinata bir kardeşlik

beşiği olarak bakmak gerektiğine **"O'dur ki yeri size beşik yaptı..."** ayetiyle işaret etmiştir: *(Taha 20/53)*

Yeryüzünün üçte ikisini teşkil eden denizlere salınan toksinler ve plastiklerin, mercanlardan balıklara kadar deniz canlılarının vücutlarına girmesiyle bu canlıların birer parçası olduğu ekolojik sistemlerde ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti, adeta denizlerin temiz tutulması için insanlığa bir uyarı mahiyetindedir: “Yine O'dur ki denizi sizin hizmetinize verdi ki oradan taptaze et yiyesiniz ... ” *(Nahl, 16/14)*

Allah Resulü (s.a.s) **çevrenin korunması esasını** dönemini çok aşan peygamberane bir fetanet ile hayata geçirmiştir. “Burası [Mekke] kıyamete kadar Allah'ın haramıyla haramdır. Allah'a ve âhirete inanan hiç kimseye, orada kan dökmesi helal değildir. Onun otu koparılmaz, avı (hayvan) ürkütülmez...” *(Buhârî, Cezâu's-Sayd 9, Hac 43)*

Efendimiz (s.a.s), **Medine ve çevresini koruma alanı** ilan etmiş: “Ey Allah'ım! İbrâhîm Mekke'yi haram kıldığı gibi, ben de (Medîne'yi) iki dağı arasıyla haram kılıyorum...” buyurmuştur. *(Buhârî, Fezâilu'l-Medîne 6)*

Geniş mânâlarıyla ve bütün hikmetleriyle düşünüldüğü zaman, hac ibadetinin ekolojik bir yönü olduğu anlaşılır. Hac veya umre için ihrama giren kimselerin, Harem dâhilinde hayvan öldürmesi, ağaçları kesmesi otları koparması yasak edilmiştir. Bu yasak fiillerin İslâm hukukundaki adı cinayettir. Bu günahın affedilmesi için tevbe şart iken, bundan başka bir de insanın sadaka vermesi dinî bir hükme bağlanmıştır.

Bu, âdeta Müslümanlara çevreci olmalarını hatırlatan bir durumdur.

Rahmet peygamberi tüm canlılara karşı merhametli olmayı öğretmekle kalmamış, uygulamalarıyla da bizzat göstermiştir. Kendisine hizmet eden hayvanlara güzel isimler vermiş. Devesine **Kusvâ** (ileri giden), hediye olarak gelen katırına **Düldül** (yol gösteren) ve bindiği merkebine **Ufayr** (boz, geyikçik) demesi onun bu ahlakının göstergesidir.

Ondan en çok hadis rivayet eden ve hadis ravilerinin piri olan Abdurrahman İbni Sahr'ı (ra) kedi beslemesi ve kedilere olan sevgisi sebebiyle “kedicik babası” manasında Ebu Hureyre künyesiyle anması, hayvanlara olan sevgisinin bir başka ifadesidir. “Merhamet edene Allah da merhamet eder; yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin,” buyurur. (*Ebû Dâvûd, Edeb: 58*)

Çorak arazileri yeşillendirmek için ağaç dikmeyi teşvik eden Efendimiz (s.a.s) ağaç dikmenin önemine şu beyanlarıyla dikkat çekmiştir: “Kıyamet koparken elinde hurma fidanı bulunan onu dikmeye gücü yetiyorsa- hemen dikiversin.” (*Buhârî, Edebü'l-müfred*) İhtiyaç halinde kesilen ağacın yerine yeni bir ağaç dikilerek dengenin korunmasını şu sözleriyle salık vermiştir. "Kim buradan [Medine'nin haram bölgesi dışında] bir ağaç kesecek olursa, onun karşılığı bir ağaç diksin." Buyurmuştur. (*El-Belâzurî, Fütûhu'l-Buldân, Beyrut 1958, I,17*)

Peygamber Efendimiz (s.a.s); hayvanların ihtiyaçlarını gidermenin, onların bakım görümünü yapmanın da sadaka

hükmüne geçtiğini ve Allah'ın (cc) katında sevaba medar olduğunu “Bir müslüman, bir ağaç diker veya ekin eker de ondan bir kuş, insan veya herhangi bir hayvan yerse, bu onun için sadaka sayılır.” diyerek beyan etmiştir. (*Müslim, “Müsâkaât”, 12*)

O'nun (s.a.s) çevresine verdiği önem yalnız hayvan ve bitkilerle sınırlı kalmamıştır. Engin şefkati, merhameti dağları da kucaklamış, **"Uhud bizi sever biz de Uhud'u severiz"** sözleriyle cansızlara karşı da ilgi, merhamet ve koruma duygularını göstermiştir. (*Sahih-i Muslim, 1393*)

Efendimiz (s.a.s) kalbin her türlü şirkten temiz tutulması yanında insanın bedenini, elbiseni ve çevresini temiz tutmasını da emrederek **“temizlik imanın yarısıdır”** buyurmuştur. (*Müslim, Tahâret 1*) Bu hadis bir yönüyle Müslümanlara yaşadıkları çevreyi, denizi, dağı, bağı, bahçesi ve ormanı ile temiz tutmaları, kirletmemeleri gerektiğini hatırlatan önemli bir hadistir.

Hız. Ebu Bekir'in (r.a) sefere çıkan orduya, askeri hareketlerde çevreyi tahrip etmemelerini şu ifadelerle emrettiği rivayet edilir: “Meyve veren ağacı kesmeyin, mamur bir yeri harabeye çevirmeyin ve hurma ağacını yakmayın.” (*Taberî Tarihi, Ebu Ubeyd Kitabü'l-Emval*)

Netice olarak; İsrafın yasaklanması, dengenin korunması, canlılara merhamet edilmesi ve doğal kaynakların ölçülü kullanılması gibi prensipler, ekolojik krizin çözümünde önemli adımlardır. **Tabiatı sevmek, çevreyi koruma ve temiz**

tutma İslam'ın emri ve aynı zamanda Yaratıcının bize verdiği nimetlere karşı emanet bilincinin bir gereğidir.

Rabbimiz bizleri; bize emanet edilen yeryüzünü güzelleştiren, her bir nimete şükreden ve tabiata şefkatle muamele eden kullarından eylesin.